

Tomáš Nováčekovi se splnil dětský sen, stal se profesionálním varhanářem

Jako malý kluk pozoroval Tomáš varhaníky, v dospělosti se stal varhanářem.

■ Antonín Zvěřina

Varhany učarovaly Tomáši Nováčkovi z Třebíče již od dětství. „V dětství jsem chodil do kostela u svatého Martina, ale i na Jejkov a do baziliky. Nedíval jsem se často dopředu, ale pozoroval varhaníky,“ vzpomíná.

Samozřejmě se na ně chtěl naučit hrát. Začal chodit do Základní umělecké Třebíče na akordeon a do ZUŠ Resonance na elektronické klávesové nástroje. Pak následovala základní umělecká škola v Brně, se zaměřením na církevní hudbu. „Součástí byl předmět nauka o varhanách,“ říká.

Tomáš se dostal ke knížce Vratislava Bělského, kde popisuje, jak varhany fungují a jaké jsou jejich typy. „Začal jsem se pod dojmem této knihy o varhany, o jejich konstrukci, zajímat,“ vysvětluje.

Když dokončil průmyslovku, obor mechanik silnoproudých zařízení, začal Tomáš uvažovat o tom, že by si doplnil vzdělání o varhanářině.

Dvě okolnosti

„Sešli se ale dvě okolnosti, které vše změnilly. Udělal jsem přijímačky na JAMU, a druhá byla ta, že tehdejší varhanářská škola v Krnově otevřela kurz pro stavbu varhan,“ naznačuje.

Nakonec se ale nesehnal patřičný počet zájemců. Napsali mu, že by v oboru mohl studovat dálkově s maturitou, protože se změnila legislativa.

„Školné se zvýšilo na dvojnásobek, a já měl v kapse přijímačky na katedru kompozice,“ poukazuje Tomáš.

„Rekl jsem si, vysoká škola je přednější, takže jsem jí dal přednost a myslil si, že varhanářem budu až v příštím životě,“ pousměje se Tomáš.

Absolvoval JAMU, stal se nejprve bakalářem a později magistrem. Psal se rok 2009, a církev začala uvažovat, co s varhanami v kostele svatého Martina.

„To byly ty, které jsem kdysi nadšeně pozoroval,“ říká Tomáš. Tehdy se začala vybírat firma, která by stavbu nových nástrojů provedla.

OD DĚTSTVÍ Tomáš Nováček snil o tom, že se stane varhanářem.

Foto: archiv T. Nováčka

Zájemci se vydali do Prahy, do břevnovského kláštera, kde si prohlédli práci varhanářské firmy, která nakonec byla pověřena stavbou varhan v kostele svatého Martina v Třebíči.

„Tehdy jsem měl v Praze možnost si všechno v tamních varhanách prohlédnout,“ podotýká Tomáš. A najednou se mu touha stát se varhanářem zase vrátila.

„Začal jsem uvažovat, zda by nyní nebyl ten správný čas“ nastiňuje Tomáš. V té době už pracoval jako učitel v trebičské základní umělecké škole, kde začal vyučovat, kromě jiného, i hru na varhany.

Sen se splnil

Zavolal do Krnova, a tam mu řekli, že do školy může od září 2011 nastoupit na dálkový maturitní obor. Školu ukončil v roce 2013.

„Zkouška se sestávala z teoretické a praktické části. V první jsem si musel připravit pětadvacet otázek z konstrukce varhan,“ naznačuje Tomáš.

V praktické části musel vyrobit některý varhanní díl. Tomáš si vybral zásuvkovou vzdušnici pro třírejstříkový pozitiv. Nakonec, po domluvě se zkušeným varhanářem, sáhl po historickém způsobu zhotovení.

„Po „špuntovaném“, který je těžší a náročnější,“ zdůrazňuje Tomáš. Zhotovení se mu podařilo a zkoušku úspěšně složil.

„V té době jsem byl osloven, zda bych se nepodíval na harmonium v trebičské synagoze, a případně ho neopravit. To byla vlastně moje první práce po studiu,“ vysvětluje Tomáš.

Měl také štěstí, že první varhanářské krůčky mohl učinit v restaurátorské a varhanářské dílně v Kuřimi. Odtud mu zavolali ihned po maturitě, a pracoval tam téměř celé prázdniny.

„Tam jsem se naučil mnoho věcí, a také získal další přátele,“ říká Tomáš. I proto tam trávil prázdniny v letech 2014 a 2015. Na vlastní projekty si musel také sehnat prostory, aby práci mohl vykonávat.

Základní náčiní

Musel si také pořídit základní stroje a nářadí. „To je proces, který neustále pokračuje,“ vysvětluje Tomáš. Velice ho potěšila nabídka, aby se přijel podívat na varhany do Znojma, ke svatému Michalovi.

„Ty nehrály asi deset let, a byly ve velice špatném stavu. To už se jednalo o tak velkou zakázku, že jsem začal spolupracovat s dodavateli,“ poznamenává Tomáš.

Má velkou radost, že se mu práce podařila, a varhany dnes patří k těm nejspolehlivějším ve Znojmě. Po této zkušenosti se ozývali další zájemci.

Opravoval varhany v kostele v Horním Újezdě u Třebíče, v Urbanově u Telče či v Uhřínově u Velkého Meziříčí. Nabídky pokračovaly z Nových Syrovic, Krahulova, Kamenice a trebičské baziliky.

Nyní pracuje na varhanách v Brankovicích. „Restaurátorská oprava varhan v Brankovicích bude nejrozsáhlejší věc, jakou jsem dosud dělal,“ přiznává Tomáš. Předpokládá, že opravu dokončí zhruba za rok.

„Věřím, že se nebudu muset za svoji práci stydět. Budu se vždy snažit udělat zakázky co nejlépe,“ netají Tomáš.

Dobří lidé

Má radost, že vždy narazil na výborné lidi, kteří mu zakázku nabídli. Třeba v Urbanově u Telče byl ubytován na neobydlené faře, a tamní varhaník s rodiči se o něj výborně starali.

„Varhaníci většinou mají k nástroji velice pěkný vztah a mají zájem, aby se co nejlépe opravil,“ podotýká Tomáš. Doplňuje, že často i oni přiloží ruku k dílu.

Připouští, že na opravené varhany si vždy zahraje jako první. Myslí, že je to pro něj výhodou, protože někteří varhanáři na ně hrát neumí.

„Pokud jde o ladění, záleží na velikosti nástroje. Musím přiznat, že při této činnosti dochází k únavě sluchu, a pak je lépe nechat uši odpočinout,“ říká Tomáš. Za nejhorší dobu pro ladění považuje zimní období. „Zima v kostele, velké soustředění, ale minimum pohybu“ dodává.

„Pokud jde o náhradní díly, specializované díly, nářadí a materiály, ty se spíš objednávají ze zahraničí,“ dodává Tomáš Nováček.

Tomáš opravuje varhany i v bazilice

Bazilika sv. Prokopa patří mezi památky zapsané na kulturní světové dědictví UNESCO. Spolu s ní se stejné pocty dočkala v České republice unikátní část Třebíče - Židovské město a židovské pohřebiště, převážně lidí z této čtvrti.

Součástí každého kostela, tedy i baziliky sv. Prokopa, bývají varhany. Ty nechybí ani v této sakrální stavbě. „I když z hlediska historie nemají pro památku UNESCO zase tak velký význam,“ říká varhanář Tomáš Nováček.

Přesto si, podle něj, zaslouží přístup, aby se dochovaly i dalším generacím. Varhany pocházejí z roku 1910, z dílny kutnohorské firmy Tuček a Štein. „To byla v té době velká firma, která stavěla varhany i harmonia také do zahraničí,“ připomněl Nováček. Varhany v bazilice považuje za nástroj, který poprvé dokázal zvukově ovládnout celý pro-

stor. Z jediné dochované fotografie ozvučovaly baziliku v dřívější době menší varhany z kůru, který stál nad tím současným.

„Podobný nástroj, od stejného výrobce z Kutné Hory, se nachází v kostele v Horním Újezdě, který jsem také čistil i ladil, a ten je zachovaný v téměř původní podobě,“ podotkl Nováček.

Vysvětlil, že firma na počátku minulého století postavila varhany v duchu romantismu. V sedmdesátých letech minulého století se začala projevat idea varhanní reformy s vyššími hlasy.

„Zvukový charakter nástroje se tím poněkud proměnil,“ připustil Nováček a doplnil, že v devadesátých letech nástroj dostal nový hrací stůl, který slouží dodnes.

Přiznal, že k tomuto nástroji má vřelý vztah. Jedná se o nástroj, na kterém se učil od roku 1999 hrát.

Tehdy ještě za otce Františka Puchnara.

Prohlídky divadelního spolu Ampulka jej opět přivedly k varhanám a opět si na tento nástroj zahrál. Tehdy zjistil, že stav zdaleka není ideální. Následně současný varhaník v bazilice sv. Prokopa, Pavel Maxa, Tomášovi zavolal, že varhany už nutně potřebují větší servis.

Nejen Pavel Maxa, ale i Marek Buš, kastelán zámku v Náměšti nad Oslavou, který v bazilice každoročně připravuje novoroční koncert, Nováčka upozornili, že by se varhany měly opět uvést do přijatelného stavu.

„Musím přiznat, že je to opravdu moje srdeční záležitost, ale rozhodně je na těchto varhanách práce ještě dost. Věřím, že se všechny nápady, společně s farností i s varhaníky podaří uskutečnit“ dodal Tomáš Nováček.